

सम्पूर्ण - संक्षिप्त - समर्थ

CURRENT AFFAIRS गुरु

UPSC/MPSC मराठी माध्यमात तयारी करणारे विद्यार्थी यांच्या साठी

21st September 2022

FOR DAILY FREE CURRENT AFFAIRS
Follow Our Youtube Channel

 Guru Deekshaa Marathi

INDEX

DAILY CURRENT AFFAIRS NOTES

21st September 2022

1. - आंध्र प्रदेशातील तीन राजधानीबद्दल:	3
(i) बदल:	3
(ii) तीन कॅपिटल का आवश्यक आहेत:	3
(iii) ही कल्पना प्रत्यक्षात आणणे आव्हानात्मक का असेल?	3
(iv) इतर कोणत्या भारतीय राज्यांच्या अनेक राजधानी आहेत?	3
2. - राष्ट्रीय लॉजिस्टिक धोरणाचा तपशील:	4
(i) गरज:	4
(ii) ध्येय:	4
(iii) खालील चार महत्त्वपूर्ण राष्ट्रीय लॉजिस्टिक धोरण क्रिया:	4
(iv) सरकारचे इतर उपक्रम:	5
3. - कॉमनवेल्थ राष्ट्रांबद्दल:	6
(i) इतिहास :	6
(ii) कॉमनवेल्थ म्हणजे काय?	6
(iii) प्रजासत्ताक आणि क्षेत्र:	7
(iv) समकालीन युगात राष्ट्रकुल कोणते कार्य करते?	7
(v) राष्ट्रकुलसाठी पुढे काय आहे?	7
4. - INS विक्रांतचे तपशील:	8
(i) भारतासाठी महत्त्व:	9

संपादकीय विश्लेषण 10

1. सहकारी संघराज्यवाद: 10

- (i) भारतातील सहकारी संघराज्याची स्थिती: 10
- (ii) विधान/प्रशासकीय: 10
- (iii) आर्थिक: 10
- (iv) अतिरिक्त पैलू: 10
- (v) सहकारी संघराज्यातील समस्या: 10
- (vi) संघराज्य वातावरण वाढवणे: 11

2. सामाजिक लोकशाही: 12

- (i) सुमारे: 12
- (ii) सामाजिक लोकशाहीचे सिद्धांत: 13
- (iii) सामाजिक लोकशाही विरुद्ध लोकशाही समाजवाद: 13
- (iv) सामाजिक लोकशाहीचा इतिहास: 13
- (v) सामाजिक लोकशाहीचे मूल्य: 13

GURU DEEKSHAA IAS

1. - आंध्र प्रदेशातील तीन राजधानींबद्दल:

बीएन श्रीकृष्ण समिती, जीएनआर एओ समिती आणि के शिवरामकृष्णन समिती यांचा समावेश आहे.

GS II

विषय → संविधान संबंधित समस्या

ही कल्पना प्रत्यक्षात आणणे आव्हानात्मक का असेल?

➤ संदर्भ:

- भाजप राज्याच्या म्हणण्यानुसार तीन राजधान्या असण्याची राज्य प्रशासनाची सूचना बेकायदेशीर आहे सभासद जीव्हीएल नरसिम्हा राव , हे लक्षात घेऊन अमरावतीची निवड आंध्र प्रदेशची एकमेव राजधानी म्हणून आधीच केली गेली आहे.

बद्दल:

- 31 जुलै 2020 रोजी, राज्य सरकारने AP विकेंद्रीकरण आणि सर्व क्षेत्रांचा समावेशक विकास कायदा, 2020 आणि AP राजधानी क्षेत्र विकास प्राधिकरण (रद्द) कायदा, 2020 जाहीर केला.
- या कायद्यामुळे तीन राज्यांच्या राजधानी असणे शक्य होते.
- विधानमंडळाची राजधानी: अमरावती .
- विशाखापट्टणम ही कार्यकारी राजधानी आहे.
- कर्नूलमध्ये न्याय दिला जातो.

- रसद आणि समन्वयाची भीती: विधिमंडळ आणि कार्यकारी शाखा वेगवेगळ्या ठिकाणी असल्यामुळे त्यांच्यात सहकार्य करणे आव्हानात्मक असेल. शिवाय, सरकारने आपल्या लॉजिस्टिक धोरणाबाबत कोणतीही माहिती जाहीर न केल्यामुळे अधिकारी आणि सामान्य लोक दोघेही चिंतेत आहेत.
- प्रवास केलेले अंतर आणि खर्च: अमरावती , जी विधानसभेची राजधानी म्हणून काम करते, विशाखापट्टणमपासून 400 किलोमीटर अंतरावर आहे, जी कार्यकारी राजधानी म्हणून काम करते. अमरावती आणि कर्नूल हे 370 किलोमीटरने वेगळे झाले आहेत. सहलीचा कालावधी आणि खर्च दोन्ही लक्षणीय असेल.

इतर कोणत्या भारतीय राज्यांच्या अनेक राजधानी आहेत?

तीन कॅपिटल का आवश्यक आहेत:

- एकच, प्रचंड महानगर वाढविण्याच्या विरोधात असल्याचा दावा करत प्रशासन राज्यातील इतर क्षेत्रांकडे दुर्लक्ष करते. तीन राज्यांच्या राजधान्या हे सुनिश्चित करतात की प्रत्येक प्रदेश समान समृद्धी अनुभवे.
- आंध्र प्रदेशच्या राजधानीच्या जागेबाबत शिफारशी देण्यासाठी स्थापन करण्यात आलेल्या प्रत्येक समितीचा विकेंद्रीकरण हा मुख्य विषय आहे . यामध्ये न्यायमूर्ती

- नागपूर आणि मुंबई ही महाराष्ट्राची दोन राजधानी शहरे आहेत (ज्यात राज्य विधानसभेचे हिवाळी अधिवेशन होते).
- हिमाचल प्रदेशच्या राजधान्या शिमला आणि धरमशाला (हिवाळा) आहेत.
- स्रोत → द हिंदू

2. - नॅशनल लॉजिस्टिक पॉलिसीचे तपशील:

GS II

विषय → सरकारी धोरणे आणि हस्तक्षेप

➤ संदर्भ:

- इंडिया इंक. ने नवीन लॉजिस्टिक धोरण, विशेषतः लॉजिस्टिक उद्योग (NLP) जाहीर केल्याबद्दल सरकारचे कौतुक केले आहे.
- विस्तीर्ण परंतु खंडित राष्ट्रीय लॉजिस्टिक क्षेत्रातील सर्व महत्वाच्या अभिनेत्यांच्या मागण्यांना उत्तर देणारी बहुप्रतिक्षित नियामक फ्रेमवर्क 17 सप्टेंबर रोजी जाहीर करण्यात आली. नवीन फ्रेमवर्क एकंदर लॉजिस्टिक खर्च कमी करण्यावर आणि अखंड सहकार्यासाठी प्रक्रियांना अनुकूल करण्यावर जोर देते, तसेच प्रोत्साहन देते. रोजगार निर्मिती आणि कामगार कौशल्य विकास.
- 2022-2023 च्या अर्थसंकल्पात नॅशनल लॉजिस्टिक पॉलिसी देखील जाहीर करण्यात आली होती.
- 2018 च्या जागतिक बँक लॉजिस्टिक परफॉर्मन्स इंडेक्समध्ये भारत 44 व्या स्थानावर आहे.
- अँक्रॉस डिफरंट स्टेट्स (LEADS) 2021 च्या क्रमवारीत गुजरात प्रथम क्रमांकावर आहे.

गरज:

- इतर औद्योगिक राष्ट्रांच्या तुलनेत, भारताचा लॉजिस्टिक खर्च जास्त आहे (सुमारे 13-14% वि. 8%).
- भारताचे लॉजिस्टिक मार्केट अत्यंत विखंडित आणि गुंतागुंतीचे आहे.

- हा व्यवसाय, जो आधीच 22 दशलक्षाहून अधिक लोकांना रोजगार देतो, पुढील पाच वर्षांमध्ये दर वर्षी 10.5% दराने विस्तारण्याची अपेक्षा आहे.
- लॉजिस्टिक, जी भारताच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा कणा आहे, केवळ भारताच्या निर्यातीतच नाही तर इतर वस्तू आणि देशांच्या निर्यातीतही विविधता आणण्यास मदत करेल.

ध्येय:

- पाच वर्षांच्या कालावधीत लॉजिस्टिक क्षेत्रातील खर्च 10% कमी करणे.
- रोजगाराच्या संधी वाढवण्यासाठी युवकांच्या कौशल्याची पातळी वाढवा.
- मालाच्या कार्यक्षम वाहतुकीला प्रोत्साहन द्या आणि देशव्यापी औद्योगिक स्पर्धा तीव्र करा.
- री-इंजिनिअरिंग, डिजिटायझेशन आणि मल्टी-मॉडल वाहतूक प्रक्रियेला प्राधान्य दिले पाहिजे.

खालील चार महत्त्वपूर्ण राष्ट्रीय लॉजिस्टिक धोरण क्रिया:

- डिजिटल सिस्टम इंटीग्रेशन (IDS) मध्ये आंतरराष्ट्रीय वाणिज्य, रस्ते वाहतूक, रेल्वेमार्ग, सीमाशुल्क आणि सीमाशुल्क मंत्रालयांसह सात वेगवेगळ्या एजन्सींमधील अनेक प्रणालींचा समावेश असेल.
- युनिफाइड लॉजिस्टिक इंटरफेस प्लॅटफॉर्म (ULIP) मुळे जलद आणि अधिक गुळगुळीत होणारा सुधारित कार्गो प्रवाह असेल. याव्यतिरिक्त, ते रिअल टाइममध्ये खाजगी माहितीचे प्रसारण सक्षम करेल.

- NICDC च्या लॉजिस्टिक डेटा बँक प्रकल्पातील डेटाचा वापर ULIP (नॅशनल इंडस्ट्रियल कॉरिडॉर डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशन) बांधण्यासाठी करण्यात आला.
- लॉजिस्टिक्सची सुलभता (ELOG): कायदे सोपे करून, लॉजिस्टिक क्षेत्र अधिक सरळ होईल.
- सिस्टम इम्प्रूव्हमेंट ग्रुप (SIG): नियमितपणे सर्व लॉजिस्टिक-संबंधित कार्यांमधील अडथळे ट्रॅक करणे आणि दूर करणे.

सरकारचे इतर उपक्रम:

- आता, वाणिज्य विभागाकडे लॉजिस्टिक विभाग आहे.
- हिंदुस्थान गति शक्तीचा कार्यक्रम (सुमारे 84,000 किमी नवीन महामार्ग बांधणे).
- देशाच्या 7,5000 किमीचा समुद्रकिनारा आणि 14,500 किमी जलमार्गाचा वापर करणे हे सागरमाला प्रकल्पाचे ध्येय आहे.
- रेल्वेवर मालवाहतूक करण्याचे मार्ग.
- पूर्वी, नॅशनल लॉजिस्टिक एफिशियन्सी अँड अँडव्हान्समेंट प्रिडिक्टेबिलिटी अँड सेफ्टी अँक्ट हा मल्टीमॉडल ट्रान्सपोर्टेशन ऑफ गुड्स अँक्ट, 1993 (MMTG) (NLEAPS) ची जागा घेणार होता.

- स्रोत → द हिंदू

3. - कॉमनवेल्थ राष्ट्रांबद्दल:

प्रिलिम्स विशिष्ट विषय

➤ संदर्भ:

- 70 वर्षांहून अधिक काळ युनायटेड किंगडमवर राज्य करणाऱ्या राणी एलिझाबेथ II चे निधन, ब्रिटीश राजेशाहीच्या एका युगाचा अंत तसेच 14 राष्ट्रकुल राष्ट्रांसाठी एक टर्निंग पॉइंट म्हणून चिन्हांकित करते, ज्यापैकी त्या राज्याच्या प्रमुख होत्या. एलिझाबेथन काळापासून, या देशांच्या सामाजिक-आर्थिक वातावरणात लक्षणीय बदल झाले आहेत आणि अनेकांनी प्रजासत्ताक बनण्याचा आणि ब्रिटीश राजेशाहीशी त्यांचे ऐतिहासिक संबंध तोडण्याचा प्रस्ताव दिला आहे. त्यामुळे, हे समजण्याजोगे आहे की अधिक राष्ट्रे बार्बाडोसच्या नेतृत्वाचे अनुसरण करतील आणि बार्बाडोसने 2021 मध्ये जे केले तेच करेल, जेव्हा राणीचे उत्तराधिकारी असलेले वर्तमान सम्राट किंग चार्ल्स तिसरे, राज्याचे प्रमुख म्हणून ब्रिटीश सम्राट काढून टाकणारा 18 वा देश बनला. राष्ट्रीय सरकारी अधिकाऱ्याच्या बाजूने.

इतिहास:

- राणी एलिझाबेथ II च्या मृत्यूनंतर 14 राज्ये बनवलेल्या राष्ट्रांचे सामाजिक-आर्थिक परिदृश्य नाटकीयरित्या बदलले आहे.

- ब्रिटीश राजेशाहीशी त्यांचे ऐतिहासिक संबंध तोडण्यासाठी, या 14 देशांपैकी अनेकांनी प्रजासत्ताक स्थापनेची वकिली केली.
- जेव्हा ते सत्तेवर येते तेव्हा प्रजासत्ताकात "लोक आणि त्यांचे निवडून आलेले प्रतिनिधी यांच्याकडे पूर्ण अधिकार असतात".
- त्यामुळे, राणीचा वारस म्हणून सध्याचा राजा चार्ल्स III च्या कारकिर्दीत अधिक राष्ट्रे बार्बाडोसचे अनुकरण करतील हे व्यवहार्य आहे.
- 2021 मध्ये, ब्रिटीश राजाच्या जागी राष्ट्रीय सरकारच्या सदस्याची राज्यप्रमुख म्हणून नियुक्ती करणारा बार्बाडोस हा 18 वा देश बनला.

कॉमनवेल्थ म्हणजे काय?

बद्दल:

- राष्ट्रकुल 56 देशांनी बनलेले आहे जे एकेकाळी ब्रिटीश वसाहती होते.
- 1949 च्या लंडन जाहीरनाम्याद्वारे त्याची स्थापना झाली.
- कॉमनवेल्थचे सदस्य मुख्यत्वे आफ्रिका, अमेरिका, आशिया आणि पॅसिफिकमध्ये आढळतात हे तथ्य असूनही, यापैकी अनेकांची अर्थव्यवस्था वाढत आहे, सायप्रस, माल्टा आणि यूके हे संघटनेचे तीन युरोपियन सदस्य आहेत.
- न्यूझीलंड, कॅनडा आणि ऑस्ट्रेलिया ही प्रगत अर्थव्यवस्था असलेली राष्ट्रकुल राष्ट्रे आहेत.

प्रजासत्ताक आणि क्षेत्रः

- क्षेत्र आणि प्रजासत्ताक दोन्ही कॉमनवेल्थचे आहेत.
- इस्वाटिनी , लेसोथो, मलेशिया आणि टोंगा, यापैकी प्रत्येक एक स्वशासित राजेशाही आहे या पाच देशांचा अपवाद वगळता प्रजासत्ताकांवर ब्रिटिश राजाचे शासन आहे, तर प्रजासत्ताक लोकशाही पद्धतीने निवडलेल्या सरकारांद्वारे प्रशासित आहेत .
- त्यांच्यामध्ये अँटिग्वा आणि बारबुडा, ऑस्ट्रेलिया, बहामा, बेलीझ, कॅनडा, ग्रेनाडा, जमैका, न्यूझीलंड, पापुआ न्यू गिनी, सेंट किट्स आणि नेव्हिस, सेंट लुसिया, सेंट व्हिन्सेंट आणि ग्रेनेडाइन्स, सोलोमन बेटे, यासह अनेक राज्ये आहेत. आणि तुवालू.

राष्ट्रकुलसाठी पुढे काय आहे?

- ऑस्ट्रेलिया, न्यूझीलंड आणि बहामास हे सर्व भविष्यात प्रजासत्ताक बनू शकतात.
- इतर पाच कॅरिबियन राष्ट्रांच्या प्रशासन-अँटिग्वा आणि बारबुडा, बेलीझ, ग्रेनाडा, जमैका आणि सेंट किट्स आणि नेव्हिस-यांनी असेच पाऊल उचलण्याचा त्यांचा मानस असल्याचे म्हटले आहे.
- त्यामुळे, राणी एलिझाबेथच्या मृत्यूनंतर, राष्ट्रकुल राज्ये यापुढे अस्तित्वात राहणार नाहीत आणि ज्या राष्ट्रांनी एकेकाळी वसाहतवादाचा सामना केला होता- त्याबरोबरच सर्व क्रूरता आणि संसाधने काढली गेली होती-अखेर प्रजासत्ताकांमध्ये विकसित होतील, अशी शक्यता नाही.

समकालीन युगात राष्ट्रकुल कोणते कार्य करते?

- राणीच्या मृत्यूच्या पार्श्वभूमीवर हे कालबाह्य मंच वाटू शकते हे तथ्य असूनही, ब्रिटीश साम्राज्याच्या निर्वस्त्रीकरणानंतरही कॉमनवेल्थ कालांतराने टिकून आहे.
- बहुपक्षीय मुत्सद्देगिरीच्या युगात, जिथे राज्यांना त्यांच्या कल्पना व्यक्त करण्यासाठी, त्यांच्या आवडी वाढवण्यासाठी आणि आंतरराष्ट्रीय मानकांना आकार देण्यासाठी एक मंच हवा असतो, राष्ट्रकुल फक्त असा मंच प्रदान करते.
- राजा हा फक्त कॉमनवेल्थचा औपचारिक नेता असतो; मुक्त जगाचे नेते त्यावर शासन करतात.
- राणी एलिझाबेथ त्यांच्या कारकिर्दीत संघटनेचा प्रचार आणि समूहाचे महत्त्व राखण्यासाठी आवश्यक होत्या. जगभरातील कॉमनवेल्थ देशांच्या नेत्यांना भेटण्यासाठी त्या नियमितपणे प्रवास करत होत्या.

- स्रोत → द हिंदू

4. - INS विक्रांतचा तपशील:

प्रिलिम्स विशिष्ट विषय

➤ संदर्भ:

- कोचीन शिपयार्ड लिमिटेड (सीएसएल), ज्याने स्वदेशी विमानवाहू वाहक INS विक्रांत बांधले, त्यांना MF-STAR (मल्टी-फंक्शनल डिजिटल ऍक्टिव्ह इलेक्ट्रॉनिकली स्कॅन केलेले अँरे) रडार आणि लांब पल्ल्याच्या पृष्ठभागाची स्थापना पूर्ण करणे आवश्यक असल्याचा दावा वरिष्ठ शिपयार्ड अधिकाऱ्यांनी केला आहे. हवाई क्षेपणास्त्र (LR-SAM) प्रणाली. नोव्हेंबरपर्यंत विमान चाचण्या सुरू होतील, असा नौदलाचा अंदाज आहे.
- INS ही भारतात बांधलेली पहिली विमानवाहू नौका आणि त्याच्या वर्गातील पहिली, विक्रांत (IAC-I) भारतीय नौदलासाठी कोची, केरळ येथील कोचीन शिपयार्ड (CSL) येथे बांधण्यात आली. जहाजाचे ब्रीदवाक्य, जयेमा साम युधि Sprdhah , ऋग्वेदातून घेतलेला आहे आणि याचा अर्थ "माझ्याविरुद्ध लढणाऱ्यांना मी हरवतो."
- जेव्हा सुपरस्ट्रक्चर काढले जाते, तेव्हा जहाज 262 मीटर लांब, त्याच्या रुंद बिंदूवर 62 मीटर रुंद आणि 30 मीटर खोल मोजते. एकूण 14 डेक पैकी पाच वरच्या रचनेत आढळतात.
- यात स्की जंप आणि STOBAR (शॉर्ट टेक-ऑफ बट अरेस्टेड रिकव्हरी) कॉन्फिगरेशन आहे. वाहकांना MiG-29K सारखी विमाने उडवता यावीत यासाठी डेकची रचना करण्यात आली आहे. हे नियोजित आहे

की ते 24 ते 26 फिक्स्ड-विंग लढाऊ विमानांसह, मिगोयान मिग-29 के पर्यंत तीस विमाने घेऊन जातील.

- त्याच्या वजनामुळे, एचएएल तेजस नौदल प्रकार 2 डिसेंबर 2016 रोजी नौदलाने नाकारला होता. 10 वेस्टलँड सी किंग किंवा कामोव्ह का-31 विमाने देण्याव्यतिरिक्त पाणबुडीविरोधी युद्ध (एएसडब्ल्यू) ही सी किंगची क्षमता असेल. एअरबोर्न अर्ली वॉर्निंग (AEW) ही Ka-31 ची क्षमता असेल.
- विक्रांत दोन शाफ्टवर चार जनरल इलेक्ट्रिक LM2500+ गॅस टर्बाइनद्वारे समर्थित आहे, एकूण 80 मेगावाट (110,000 अश्वशक्ती). वाहकांसाठी गीअर्स इलेक्ट्रॉन अभियांत्रिकी द्वारे डिझाइन आणि पुरवले गेले होते .
- एकदा ते कार्यान्वित झाल्यानंतर, विक्रांतमध्ये लिंग-संवेदनशील राहणीमान आणि आठ महिला अधिकाऱ्यांसाठी खोली असणारी पायाभूत सुविधा असेल. त्यानंतर जहाज 196 अधिकाऱ्यांसह एकूण 1,645 प्रवाशांना सामावून घेण्यास सक्षम असेल.
- INS विक्रमादित्य , जी नौदलाने रशियाकडून \$2.3 बिलियन मध्ये विकत घेतली आणि नोव्हेंबर 2013 मध्ये वापरण्यास सुरुवात केली , ती सध्या एकमेव वाहक आहे.
- एकूण 50 वर्षांहून अधिक काळ ब्रिटीश आणि भारतीय नौदलात सेवा केल्यानंतर INS विराटला अलीकडेच सक्रिय कर्तव्यातून मुक्त करण्यात आले. त्या अनुषंगाने, अगदी नवीन INS विक्रांत 2020 मध्ये नौदलात सामील झाल्यावर भारतीय किनारपट्टीचे रक्षण करणारी चौथी विमानवाहू युद्धनौका बनेल.

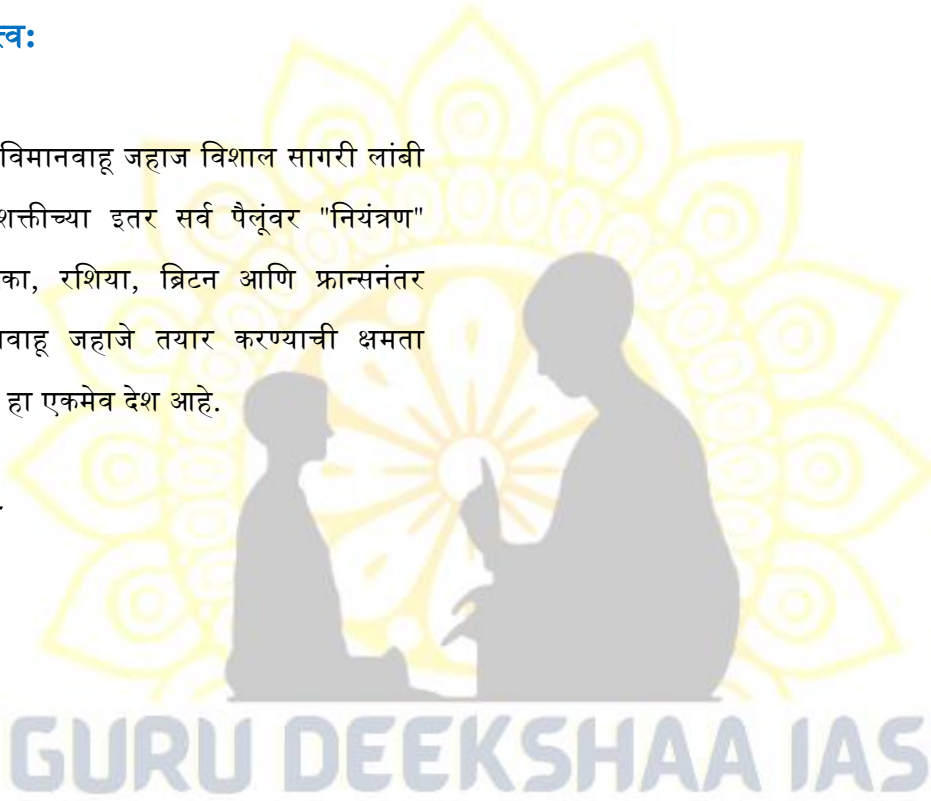
यातील प्रत्येक वाहक नौदलाची क्षमता, आकार, क्षमता आणि अत्याधुनिकतेने वाढला आहे. प्रकल्प शक्ती.

- चेतक आणि सी हॅरियर विमानांसह 20,000 टनांचा ताफा होता . विराटने 28,500 टन उचलले, तर विक्रमादित्यने 45,400 टन उचलले. नवीन विक्रांत 40,000 टन विस्थापित करेल.

भारतासाठी महत्त्व:

- कमांड स्टेशन, विमानवाहू जहाज विशाल सागरी लांबी आणि नौदल शक्तीच्या इतर सर्व पैलूंवर "नियंत्रण" दर्शवते. अमेरिका, रशिया, ब्रिटन आणि फ्रान्सनंतर स्वदेशी विमानवाहू जहाजे तयार करण्याची क्षमता असलेला भारत हा एकमेव देश आहे.

- स्रोत → द हिंदू

संपादकीय विश्लेषण

1. सहकारी संघराज्यवादः

भारतातील सहकारी संघराज्याची स्थितीः

विधान/प्रशासकीयः

- अधिकारांचे पृथक्करण: संविधानाची अनुसूची 7 फेडरल आणि राज्य सरकारांमधील अधिकारांचे अचूक वितरण देते. (अत्यावश्यक परिस्थितींचा अपवाद वगळता, ज्या न्यायालयीन छाननीच्या अधीन आहेत.)
- राज्यघटनेच्या कलम 131 नुसार, सर्वोच्च न्यायालयाला राज्ये आणि केंद्र यांच्यातील वादांवर निर्णय घेण्याचा विशेष अधिकार आहे. उदा: NIA कायदा अवैध करण्यासाठी छत्तीसगडने जानेवारी 2020 मध्ये सर्वोच्च न्यायालयात याचिका केली.
- युती सरकारांमुळे राज्यांमध्ये आता अधिक सौदेबाजीची शक्ती आहे.
- राज्यघटनेच्या कलम 356 अंतर्गत राष्ट्रपतींच्या अधिकाराच्या अंमलबजावणीच्या राजकीय विकासाच्या दृष्टीने, संघराज्य भूतकाळापेक्षा लक्षणीयरीत्या अधिक प्रगत आहे.

आर्थिकः

- GST परिषद "एक राष्ट्र, एक बाजार" धोरणासह एकसंध आर्थिक भारताचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी, राज्ये आणि केंद्राने त्यांचे कर आकारणी अधिकार क्षेत्र सोडले आणि एक समान कर प्रणाली तयार केली, जे सहकारी संघवादाचे एक आश्चर्यकारक उदाहरण आहे.

- 10 व्या FC पासून, राज्यांचा हिस्सा सतत वाढत आहे, 14 व्या FC द्वारे 42% पर्यंत विकसीत झाला आहे.

अतिरिक्त पैलूः

- NITI आयोग : आयोग जुन्या नियोजन आयोगाच्या जागी विकास नियोजनासाठी तळापर्यंतचा दृष्टिकोन पुढे रेटत आहे.
- सबका साथ सबका विकासामध्ये राज्यांचा विकासातील समान भागीदार म्हणून समावेश होतो. संघराज्य अधिक सहकारी आणि स्पर्धात्मक होण्यासाठी बदलत आहे.

सहकारी संघराज्यातील समस्याः

- आत्मविश्वासाचा अभाव आणि सामायिक केले जाऊ शकणारे घटते पूल यासह अनेक समस्या केंद्र आणि राज्य यांच्यातील संबंधांना अडथळा आणतात. ते गटाला पूर्ण सहकार्य करणे कठीण करतात.
- केंद्राने एकीकडे विभागलेल्या तलावातील राज्यांचा वाटा वाढवला असला तरी प्रत्यक्षात मात्र राज्यांना कमी वाटा मिळत आहे.
- 16 व्या एफसीच्या शिफारशीनुसार, अनेक दक्षिणेकडील राज्ये, उदाहरणार्थ, कराच्या पैशातील त्यांचा योग्य वाटा गमावत आहेत.
- अनेक समाजकल्याण कार्यक्रमांसाठी वित्तपुरवठा कमी झाल्यामुळे राज्यांच्या आरोग्यावर परिणाम होतो.
- गोवा आणि कर्नाटक यांच्यातील महादयी संघर्ष आणि ओडिशा आणि छत्तीसगडमधील महानदीच्या पाण्याच्या प्रश्नासारख्या आंतरराज्यीय पाणी विवादांवर मात करण्यासाठी सर्व पक्षांनी (केंद्र आणि नदीपात्र राज्यांनी) सहकार्य केले पाहिजे.

संघराज्य वातावरण वाढवणे:

- आंतर-राज्य परिषदेचे बळकटीकरण: वर्षभरात, अनेक समित्यांनी आंतरराज्य परिषदेला बळकट करण्याचे प्रस्तावित केले आहे, जेथे केंद्र राज्याच्या अधिकारांमध्ये समतोल साधताना समवर्ती यादीतील मुद्द्यांचे पुनरावलोकन आणि चर्चा केली जाऊ शकते. आंतर-राज्य समस्या हाताळण्यासाठी संस्थात्मक जागा लक्षणीयरीत्या कमी असल्याने, ISC सारखी घटनात्मक संस्था यावर उपाय ठरू शकते.
- राज्य स्वायत्तता: फेडरल सरकारने राज्यांना अक्षांश प्रदान करणारे प्रमाणित नियम विकसित केले पाहिजेत. आर्थिक ताण टाळण्यासाठी केंद्राने राज्यांना पुरेशी अर्थसंकल्पीय मदत दिली पाहिजे. राज्य विषयाच्या बाबतीत शक्य तितक्या कमी गडबड करावी.
- लोकशाही प्रशासनाचे विकेंद्रीकरण आणि सर्व स्तरांवर वास्तविक सरकार मजबूत करणे. उपकेंद्रित शक्तीचा पाया असायला हवा.

GURU DEEKSHAA IAS

2. सामाजिक लोकशाही:

बहल:

- असंख्य समाजवादी परंपरांपैकी एक म्हणजे सामाजिक लोकशाही. ही एक राजकीय चळवळ आहे ज्यामध्ये लोकशाही पद्धतीने समाजवादाची कालांतराने अंमलबजावणी करण्याचे ध्येय आहे. त्याच्या अस्तित्वाच्या काळात, आंतरराष्ट्रीय राजकीय चळवळ आणि तत्त्वज्ञान म्हणून सामाजिक लोकशाहीमध्ये प्रचंड बदल झाले आहेत. 19 व्या शतकात, "संघटित मार्क्सवाद" ने 20 व्या शतकात "संघटित सुधारणावाद" ला मार्ग दिला. सामाजिक लोकशाही लोकशाही भांडवलशाहीची मिश्र अर्थव्यवस्था आणि कामगार-वर्ग कल्याण कार्यक्रमांना सरकारचा एक प्रकार म्हणून प्रोत्साहन देते. एकविसाव्या शतकातील सामाजिक लोकशाही धोरणाची व्यवस्था नॉर्डिक मॉडेलद्वारे कल्याणकारी धोरणांचा विस्तार किंवा सार्वजनिक सेवांमध्ये वाढ म्हणून वैकल्पिकरित्या परिभाषित केली जाऊ शकते.
- राज्यशास्त्रात, लोकशाही समाजवाद आणि सामाजिक लोकशाही या शब्दांचा वारंवार वापर केला जातो, तथापि जेव्हा पत्रकारितेत वापरला जातो तेव्हा ते भिन्न असतात. या लोकशाही समाजवादी कल्पनेनुसार, सामाजिक लोकशाही हे एक राजकीय तत्त्वज्ञान आहे ज्याचे उद्दिष्ट उदारमतवादी लोकशाही संस्थांद्वारे उत्तरोत्तर समाजवादी पर्यायी अर्थव्यवस्था निर्माण करणे आहे. द्वितीय विश्वयुद्धानंतरच्या काळात, सामाजिक लोकशाहीची सुरुवातीस एक राजकीय व्यवस्था म्हणून व्याख्या केली गेली जी सामाजिक न्यायाच्या नैतिक निकषांचे पालन करण्यासाठी भांडवलशाही बदलण्यास

अनुकूल होती. अराजकतावादाचा समावेश केलेला नसला तरी, 19व्या शतकात याने गैर-क्रांतिकारक आणि क्रांतिकारी समाजवादाची व्यापक विविधता स्वीकारली. "सामाजिक लोकशाही" हा शब्द प्रथम 20 व्या शतकाच्या सुरुवातीस समाजवादाच्या संवर्धनाच्या क्रांतिकारक पद्धतींना विरोध दर्शवण्यासाठी आणि आधीच अस्तित्वात असलेल्या राजकीय संरचनांद्वारे ते साध्य करण्यासाठी पद्धतशीर दृष्टीकोनासाठी समर्थन दर्शवण्यासाठी प्रकट झाला.

सामाजिक लोकशाहीचे सिद्धांत:

- भांडवलशाही आणि समाजवाद हे एकतर-किंवा पर्याय आहेत ही कल्पना सामाजिक लोकशाही नाकारते. हा एक प्रकारचा सुधारणावादी लोकशाही समाजवाद आहे. भांडवलशाहीला पाठिंबा दिल्याने भांडवलशाही अर्थव्यवस्थेचे कालांतराने समाजवादी बनते. शिक्षण, आरोग्यसेवा, कामगारांची भरपाई यांसारख्या सार्वजनिक सेवांमध्ये अनिर्बंध प्रवेश आणि बाल संगोपन आणि ज्येष्ठांची काळजी यासारख्या इतर सेवांसारख्या काही सामाजिक हक्कांची सर्व नागरिकांना घटनात्मक हमी दिली पाहिजे. सामाजिक आर्थिक लोकशाही लोकांचा असा विश्वास आहे की वय, सामाजिक वर्ग, भाषा, वांशिकता, लिंग, वंश आणि लैंगिक अभिमुखता यासह सर्व प्रकारचे भेदभाव प्रतिबंधित आहेत. कार्ल मार्क्स आणि फ्रेडरिक एंगेल्स यांनी अशी धारणा निर्माण केली की काही राष्ट्रांमध्ये, कामगार त्यांच्या आयुष्यात नंतरच्या काळात शांततापूर्ण मार्गाने त्यांचे ध्येय साध्य करू शकतात. मार्क्स आणि एंगेल्स दोघेही सामाजिक क्रांतीसाठी वचनबद्ध असतानाही, एंगेल्स म्हणाले की समाजवादी या अर्थाने उत्क्रांतीवादी होते.

सामाजिक लोकशाही विरुद्ध लोकशाही समाजवादः

- सामाजिक लोकशाही आणि लोकशाही समाजवाद वारंवार एकमेकांपासून भिन्न असतात, जरी त्यांच्यात काही प्रमुख धोरण समानता देखील आहे. लोकशाही समाजवाद ही सामाजिक लोकशाही आहे कारण ती 1970 च्या दशकापूर्वी अस्तित्वात होती, जेव्हा अनेक सामाजिक लोकशाही पक्षांनी तिसरा मार्ग संकल्पना स्वीकारली, भांडवलशाहीला यथास्थिती म्हणून ओळखले आणि भांडवलशाही व्यवस्थेला समर्थन देणाऱ्या मार्गाने समाजवादाची पुनर्व्याख्या करण्याचा प्रयत्न केला. या थर्ड वे वर्ल्ड व्ह्यूने मौद्रिकता आणि नवउदारवादासह केनेशियनवादाची जागा युद्धोत्तर तत्त्वज्ञान म्हणून घेतली. समकालीन सामाजिक लोकशाही प्रमाणेच, लोकशाही समाजवाद सामान्यतः क्रांतिकारी मार्गाऐवजी उत्क्रांतीचा मार्ग घेतो. केनेशियन संकल्पनांची उदाहरणे ज्यांना वारंवार पसंती दिली जाते त्यामध्ये काही आर्थिक नियमन, सामाजिक विमा कार्यक्रम, सार्वजनिक पेन्शन प्रणाली आणि मोठ्या आणि महत्त्वाच्या कंपन्यांच्या सार्वजनिक नियंत्रणामध्ये स्थिर वाढ यांचा समावेश होतो.

सामाजिक लोकशाहीचा इतिहासः

- 19व्या शतकाच्या उत्तरार्धाच्या समाजवादी चळवळीवर सामाजिक लोकशाहीची उभारणी झाली. ऑर्थोडॉक्स मार्क्सवादाशी संबंधित संक्रमणाच्या अत्यंत समाजवादी दृष्टिकोनाच्या विरोधात, शेवटी विद्यमान राजकीय संरचनांद्वारे भांडवलशाहीपासून

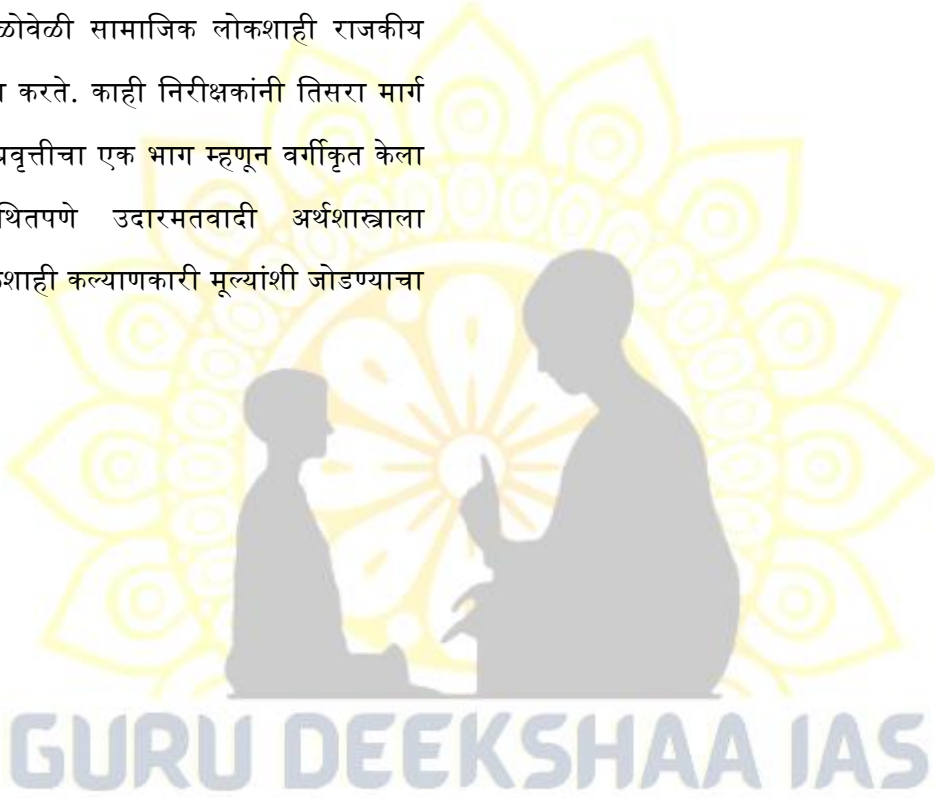
समाजवादाकडे हळूहळू आणि शांततापूर्ण संक्रमणास अनुकूलता मिळाली. पश्चिम युरोपमधील युद्धानंतरच्या सुरुवातीच्या सामाजिक लोकशाही पक्षांनी भांडवलशाही आणि समाजवाद यांच्यातील तडजोड किंवा पर्याय म्हणून समाजवादावर निष्ठा घोषित केली. त्यांनी सोव्हिएत युनियनमध्ये त्या वेळी अस्तित्वात असलेल्या स्टालिनिस्ट राजकीय आणि आर्थिक व्यवस्थेचा निषेध केला. या वेळी, सोशल डेमोक्रेट्सने बहुसंख्य खाजगी मालमत्ता आणि सरकारच्या मालकीच्या सार्वजनिक उपयोगिता आणि सेवांच्या अल्प टक्केवारीसह मिश्र आर्थिक प्रणालीचे समर्थन केले. भांडवलशाही व्यवस्था (घटक बाजार, खाजगी मालमत्ता, तसेच मजुरी कामगार) बदलून गुणात्मक नवीन समाजवादी आर्थिक रचनेच्या उद्दिष्टावर कमी भर देताना, सोशल डेमोक्रेट्सनी केनेशियन अर्थशास्त्र, राज्य हस्तक्षेपवाद आणि अगदी कल्याणकारी राज्याचे समर्थन केले.

सामाजिक लोकशाहीचे मूल्यः

- दीर्घकालीन उद्दिष्ट म्हणून समाजवाद राखून अधिक लोकशाही, न्याय्य आणि एकतावादी परिणाम निर्माण करण्यासाठी परिस्थिती प्रदान करणे आहे. हे बाल संगोपन, शिक्षण, वरिष्ठ काळजी, आरोग्यसेवा आणि कामगारांची भरपाई यासारख्या सर्वत्र सुलभ, सार्वजनिकरित्या समर्थित सेवांसाठी समर्थन तसेच असमानता कमी करण्यासाठी, उपेक्षित लोकांचा छळ रद्द करण्यासाठी आणि गरिबी समाप्त करण्यासाठी प्रयत्न करणाऱ्या धोरणांना समर्पण द्वारे वैशिष्ट्यीकृत आहे. .

कामगार चळवळी आणि कामगार संघटनांशी घनिष्ठ संबंध असल्याने, ते कामगारांना सामूहिक सौदेबाजीचा अधिकार प्रदान करतील आणि हितधारक आणि कर्मचार्यांसाठी सह-निर्धार, किंवा सामाजिक मालकीद्वारे राजकीय आणि आर्थिक निर्णय घेण्याचे समाकलित करतील अशा कायद्याचे समर्थन करते. 1990 च्या दशकातील "द थर्ड वे" नावाची विचारधारा वेळोवेळी सामाजिक लोकशाही राजकीय पक्षांशी सहयोग करते. काही निरीक्षकांनी तिसरा मार्ग नवउदारवादी प्रवृत्तीचा एक भाग म्हणून वर्गीकृत केला आहे. हे कथितपणे उदारमतवादी अर्थशास्त्राला सामाजिक लोकशाही कल्याणकारी मूल्यांशी जोडण्याचा प्रयत्न करते.

Guru Deekshaa IAS is happy to announce first ever kannada current affairs magazine for kannada medium aspirants of Karnataka. The three important thumb rules for any competitive exam are

Vijay Kumar G

Founder and Director
Guru Deekshaa IAS

- First-NCERT/STATE syllabus books which helps to develop your understanding on the subjects
- Second-Daily current affairs helped to build your further understanding of the events related to your examination, Apart from knowledge it build the personality of an individual which brings in confidence to face any examination.
- Third-Practice previous year question papers and mock test available in the market to train your mind as per the requirement of the examination.

Thousand miles of journey starts with single step, We at Guru Deekshaa have taken this first step towards empowering you to prepare for civil for services. Now its your turn to start preparation and achieve your dream of becoming IAS/IPS.

CALL US FOR MORE DETAILS

 76 76 74 98 77

JOIN OFFICIAL TELEGRAM FOR MATERIAL AND UPDATES

 @GURU_DEEKSHAAIAS

FOLLOW OUR INSTAGRAM FOR DAILY UPDATES

 GURUDEEKSHAA

